

8. Лесько Ю.В. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії транспортних засобів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Х., 2017. 22 с.

9. Міловська Н.В. Предмет як істотна умова договорів страхування. Приватне право і підприємництво. 2014. Вип. 13. С. 119–122.

10. Бубіна А.І. Деякі проблеми правового регулювання відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Актуальні проблеми держави і права. 2008. Вип. 38. С. 180–184.

ПОЛЩУК М. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільно-правових дисциплін
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ)

КАЛІНІЧЕНКО С. Г.,

студент юридичного факультету
(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 347.91.95

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ У СВІТЛІ ОСТАННІХ ЗМІН ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемі стягнення аліментів із боржника на утримання дитини. У статті наводяться основні проблемні питання, з якими стикається заявник у наказному провадженні, та шляхи вдосконалення чинних норм законодавства, що зможуть допомогти стягнути аліменти на утримання дитини якнайшвидше і накласти санкції на боржника за відмову та невчасну оплату аліментів відповідно до закону.

Ключові слова: наказне провадження, аліменти на утримання дитини, заява про видачу судового наказу, заява про скасування судового наказу, апеляційна скарга на судовий наказ, боржник, заявник.

Статья посвящена проблеме взыскания алиментов с должника на содержание ребенка. В статье приводятся основные проблемные вопросы, с которыми сталкивается заявитель в приказном производстве, и пути совершенствования действующих норм законодательства, которые смогут помочь взыскать алименты на содержание ребенка как можно быстрее и наложить санкции на должника за отказ и несвоевременную оплату алиментов в соответствии с законом.

Ключевые слова: приказное производство, алименты на содержание ребенка, заявление о выдаче судебного приказа, заявление об отмене судебного приказа, апелляционная жалоба на судебный приказ, должник, заявитель.

This article is devoted to the problem of collecting alimony from the debtor to support the child. The article presents the main issues that the applicant faces in the process of ordering and the ways to improve the current legislation that will help to secure child support as soon as possible and impose sanctions on the debtor for refusing and untimely payment of alimony in accordance with the law.

Key words: *ordering proceedings, child support alimony, application for the issuance of a court order, application for cancellation of a court order, appeal against a court order, debtor, applicant.*

Вступ. На цьому етапі нашого життя питання аліментів набуло нових стрімких оборотів, які сприятимуть інтересам дитини. У липні 2017 року Сімейний кодекс України нарешті став на бік дітей, а саме – збільшив розмір аліментів, надав спрощеного вигляду стягненню аліментів у судовому порядку та різні способи стягнення коштів [2].

Проблеми правової регламентації обов'язків батьків надавати утримання розроблялися в працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, більшість із яких присвячені аліментним зобов'язанням узагалі. Питання аліментних відносин розглянуто в роботах М. Антокольської, Л. Афанасьєвої, О. Дзери, І. Жилінкової, О. Косової, В. Кройтора, З. Ромовської, Л. Сапейко, С. Фурси, С. Чашкової, Є. Чефранової, Ю. Червоного та інших учених. Питання добровільного виконання батьками обов'язку щодо утримання дитини з оформленням відповідного договору досліджене в роботах таких науковців, як Г. Ахмач, Н. Дячкова, М. Ждан, І. Кузнецов, О. Усачова.

Постановка завдання. Метою статті є проблема невиконання одним із батьків або обома батьками обов'язку з утримання своїх дітей. Тож на сучасному етапі є актуальним теоретичне осмислення і практичне вирішення проблем, пов'язаних із виконанням аліментних зобов'язань, вдосконаленням правового регулювання відносин, що виникають під час сплати батьками аліментів на утримання неповнолітніх дітей.

Результати дослідження. Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту права дитини на належне утримання шляхом вдосконалення порядку примусового стягнення заборгованості зі сплати аліментів» 7 грудня 2017 року, який набрав чинності 6 лютого 2018 року, він має на меті більш ретельно захищати права дітей, поклавши на батьків більшу відповідальність за невиконання сплати аліментів на дітей, що, у свою чергу, дасть більше шансів на те, що вони будуть виплачуватись вчасно і у відповідних сумах.

У зв'язку з тим, що старі норми застаріли та потребують змін, було прийнято досить суттєві зміни до окремих статей Закону України «Про виконавче провадження», які почали діяти 28 серпня 2018 року. Відповідно до цих змін підприємства, установи, організації, а також фізичні особи-підприємці проводять стягнення із пенсій, стипендій, заробітних плат та інших доходів на відповідний рахунок органу державної виконавчої служби, обчислення проводиться у термін, який застосовується саме для таких виплат боржнику, а якщо документами такий термін не встановлено, то відповідно до закону до десятого числа місяця, за яким здійснюється стягнення. Загалом, це пов'язано з перерахуванням утриманих роботодавцем аліментів із доходу працівника – боржника на підставі виконавчого листа [1].

Відповідно до статті 71 Закону України «Про виконавче провадження» порядок стягнення аліментів передбачає таке:

– Порядок стягнення аліментів визначається законом. Виконавець стягує з боржника аліменти у розмірі, визначеному виконавчим документом, але не менше мінімального гарантованого розміру, передбаченого Сімейним кодексом України.

– За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці, стягнення може бути звернено на майно боржника. Звернення стягнення на заробітну плату не перешкоджає зверненню стягнення на майно боржника, якщо є непогашена заборгованість, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці.

– Визначення суми заборгованості зі сплати аліментів, присуджених як частка від заробітку (доходу), визначається виконавцем у порядку, встановленому Сімейним кодексом України.

– Виконавець зобов'язаний обчислювати розмір заборгованості зі сплати аліментів щомісяця. Виконавець зобов'язаний повідомити про розрахунок заборгованості стягувачу та боржнику у разі:

- 1) надходження виконавчого документа на виконання від стягувача;
- 2) подання заяви стягувачем або боржником;
- 3) надіслання постанови на підприємство, в установу, організацію, до фізичної особи-підприємця, фізичної особи, які виплачують боржнику відповідно заробітну плату, пенсію, стипендію чи інші доходи;
- 4) надіслання виконавчого документа за належністю до іншого органу державної виконавчої служби;
- 5) припинення виконавчого провадження;
- 6) закінчення виконавчого провадження.

– У разі виїзду боржника на постійне проживання до держави, з якою Україна не уклала договорів про надання правової допомоги, за рішенням суду до виїзду боржника за кордон стягнення аліментів здійснюється за весь період до досягнення дитиною повноліття.

– У разі стягнення аліментів як частки заробітку (доходу) боржника на підприємстві, в установі, організації, фізичної особи, фізичної особи-підприємця відрахування здійснюються з фактичного заробітку (доходу) на підставі постанови виконавця.

Якщо стягнути аліменти в зазначеному розмірі неможливо, підприємство, установа, організація, фізична особа-підприємець, фізична особа, які проводили відрахування, нараховують боржнику заборгованість зі сплати аліментів.

– Після закінчення строку, передбаченого законом для стягнення аліментів, за відсутності заборгованості зі сплати аліментів підприємство, установа, організація, фізична особа-підприємець, фізична особа, які проводили відрахування, повертають виконавцю постанову про стягнення аліментів із відміткою про перерахування в повному обсязі стягувачу присуджених йому сум аліментів. Якщо відраховані з боржника суми аліментів не були перераховані стягувачу, виконавець письмово повідомляє стягувачу про розмір заборгованості, що утворилася, та роз'яснює йому права на звернення з позовом до підприємства, установи, організації, фізичної особи-підприємця, фізичної особи, які виплачують боржнику відповідно заробітну плату, пенсію, стипендію чи інші доходи, якщо така заборгованість утворилася з їхньої вини.

– Спори щодо розміру заборгованості зі сплати аліментів вирішуються судом за заявою заінтересованої особи в порядку, встановленому законом.

– За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, державний виконавець вносить вмотивовані постанови:

- а) про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві виїзду за межі України – до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;
- б) про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві керування транспортними засобами – до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;
- в) про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною та холодною зброєю, пристроями вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, – до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі;
- г) про встановлення тимчасового обмеження боржника у праві полювання – до погашення заборгованості зі сплати аліментів у повному обсязі.

Якщо аліменти сплачуються на утримання дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне

захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, постанови, зазначені в пунктах 1–4 цієї частини, виносяться державним виконавцем за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три місяці.

Постанови, зазначені в пунктах 1–4 цієї частини, надсилаються сторонам для відома не пізніше наступного робочого дня з дня їх винесення.

Постанови, зазначені в пунктах 1–4 цієї частини, направляються до виконання відповідними органами після закінчення строку, визначеного частиною 5 статті 74 цього Закону, для оскарження рішення, дії виконавця, якщо рішення, дії виконавця не були оскаржені.

У разі оскарження рішення, дії виконавця, постанови, зазначені в пунктах 1–4 цієї частини, якщо їх не скасовано, підлягають виконанню відповідними органами після розгляду справи відповідним судом.

– Тимчасове обмеження боржника у праві керувати транспортними засобами не може бути застосовано в разі:

а) якщо встановлення такого обмеження позбавляє боржника основного законного джерела засобів для існування;

б) використання боржником транспортного засобу у зв'язку з інвалідністю чи перебуванням на утриманні боржника особи з інвалідністю I, II групи, визнаної в установленому порядку, або дитини з інвалідністю;

в) проходження боржником строкової військової служби, військової служби за призовом осіб офіцерського складу, військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або якщо боржник проходить військову службу та виконує бойові завдання військової служби у бойовій обстановці чи в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;

г) розстрочення або відстрочення сплати заборгованості за аліментами в порядку, встановленому законом.

– За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три місяці, виконавець роз'яснює стягувачу право на звернення до органів досудового розслідування із заявою (повідомленням) про вчинене кримінальне правопорушення боржником, що полягає в ухиленні від сплати аліментів.

– У разі наявності в діях боржника ознак адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, державний виконавець складає протокол про адміністративне правопорушення та надсилає його для розгляду до суду за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби.

– Довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів видається органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем на вимогу стягувача протягом трьох робочих днів у випадках, встановлених законом.

Довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів дійсна протягом одного місяця з дня її видачі.

Форма довідки встановлюється Міністерством юстиції України.

– За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за один рік, виконавець виносить постанову про накладення на боржника штрафу у розмірі 20 % суми заборгованості зі сплати аліментів.

За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за два роки, виконавець виносить постанову про накладення на боржника штрафу у розмірі 30 % суми заборгованості зі сплати аліментів.

За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки, виконавець виносить постанову про накладення на боржника штрафу у розмірі 50 % суми заборгованості зі сплати аліментів.

Надалі постанова про накладення штрафу у розмірі, визначеному абзацом першим цієї частини, виноситься виконавцем у разі збільшення розміру заборгованості боржника на суму, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за один рік.

Суми штрафів, передбачених цією частиною, стягуються з боржника у порядку, передбаченому цим Законом, і перераховуються стягувачу.

Для того щоб дізнатися про реквізити оплати аліментів, потрібно звернутись із офіційним запитом до виконавчої служби, після отримання відповіді можна перераховувати кошти.

Також досить зручним способом буде проводитися відрахування із суми заробітної плати та інших доходів боржника, що здійснюватиметься не щоквартально, як було раніше, а щомісячно, що дасть змогу краще систематизувати виплати аліментів; отож це нововведення є досить хорошим кроком [4].

Найбільш суттєвих змін зазнали Сімейний кодекс, Закон України «Про виконавче провадження», Кодекс про адміністративні правопорушення щодо аліментів.

Із цими нововведеннями законом передбачає, що у разі несплати аліментів на утримання дитини одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї, що призвело до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців із дня подання виконавчого документа до примусового виконання, орган державної виконавчої служби має право:

1) Скласти протокол про вчинення боржником адміністративного правопорушення та надіслати його для розгляду до суду за місцезнаходженням органу державної виконавчої служби.

Своєю чергою, Кодекс про адміністративні правопорушення було доповнено новим видом адміністративного стягнення – суспільно корисними роботами (стаття 31-1), які, на відміну від громадських робіт, є платними та дають змогу боржникові шляхом їх виконання поступово погашати наявну заборгованість [3].

2) На вимогу стягувача протягом десяти днів видати довідку про наявність заборгованості зі сплати аліментів, що дійсна протягом одного місяця з дня її видачі.

Той із батьків, із ким за рішенням суду проживає дитина (найчастіше, беручи до уваги судову практику, це – мама, але нині батько також може йти в декретну відпустку і виховувати дитину самотужки; як бачимо, сьогодні руйнуються стереотипи СРСР), скориставшись указаною довідкою державного виконавця, має право протягом одного місяця дії цієї довідки самостійно вирішувати питання щодо тимчасового виїзду дитини за межі України з метою лікування, навчання за кордоном, відпочинку.

Ця новела має надзвичайно порадувати мам, адже головним моментом є обізнаність прикордонників про вказані зміни та відсутність на кордоні перешкод для застосування вказаних законодавчих змін.

3) Винести вмотивовані постанови:

3.1) про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві виїзду за межі України;

3.2) про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві керування транспортними засобами, крім випадків, коли таке обмеження позбавляє боржника основного законного джерела засобів для існування, необхідного у зв'язку з інвалідністю чи перебуванням на утриманні боржника осіб з інвалідністю, необхідного для проходження боржником військової служби; несення служби в АТО або має місце розстрочення чи відстрочення сплати заборгованості за аліментами;

3.3) про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві користування вогнепальною мисливською, пневматичною зброєю тощо;

3.4) про встановлення тимчасового обмеження боржника в праві полювання.

Якщо заборона батькам у праві користування зброєю чи обмеження права полювання не вбачається надзвичайно дієвою, то обмеження права на виїзд за кордон боржника й обмеження права керування транспортними засобами за спрощеною процедурою лише на підставі постанови державного виконавця повинні здобути достатній вплив на недобросовісних порушників.

Звернемося до судової практики щодо тимчасового обмеження боржників у праві виїзду за межі України, яка траплялася до внесених законодавчих змін.

Наприклад, із ухвали Оболонського районного суду міста Києва від 7 червня 2017 року у справі № 756/7419/17 (є у відкритому доступі в ЄДРСР) впливає, щоб тимчасово обмежити особу в праві виїзду за межі України без вилучення паспортного документа донедавна необхідно було пройти такі етапи:

– стягувач звертається до державного виконавця з проханням (заявою) про винесення подання щодо тимчасового обмеження в праві виїзду за межі України з урахуванням заборгованості зі сплати аліментів;

– підготовлене державним виконавцем подання підлягає погодженню начальником відповідної державної виконавчої служби;

– звернення до суду державного виконавця з вказаним поданням;

– призначення до судового розгляду, під час якого суд з'ясовує доведення державним виконавцем фактів умисного ухилення боржника від виконання покладених на нього рішень суду зобов'язань.

Судовому розгляду в районних судах, як відомо, не притаманна особлива оперативність, тому навіть у разі декількох судових засідань (перше засідання – неявка відповідача-боржника) це могло розтягнутися до півроку, а з урахуванням підготовчих дій виконавця – на рік, протягом якого боржник мав безперешкодну можливість залишити межі України.

Натомість нині єдиним документом, що приймається державним виконавцем, надсилається безпосередньо для виконання до Адміністрації Державної прикордонної служби України і не потребує жодних звернень до суду, а отже, заощаджує стягувачу від 6 до 12 календарних місяців, є постанова державного виконавця. Вона ж згідно з пунктом 8 частини 1 статті 19 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» від 3 квітня 2004 року (з урахуванням останніх змін і доповнень від 6 грудня 2018 року) та пунктом 5 частини 1 статті 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21 січня 1994 року № 3857-XII (з урахуванням останніх змін і доповнень від 6 лютого 2018 року) є тимчасовим обмеженням у праві виїзду з України [6].

Висновки. Ігнорування вимог виконавця, неподання, несвоєчасне подання звіту посадовим особам роботодавця загрожують адміністративною відповідальністю у вигляді штрафу в розмірі від 50 до 100 НМДГ (від 850 до 1 700 грн) (стаття 113 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X) [3].

Отже, законодавець крок за кроком робить сімейне законодавство більш ефективним, спрямованим передусім на захист інтересів дітей і осіб, із якими дитина проживає.

Список використаних джерел:

1. Про державну виконавчу службу: Закон України від 10 листопада 2018 р. № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 30. Ст. 542.
2. Сімейний Кодекс України: Закон України від 28 серпня 2018 р. № 2947-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 21–22. Ст. 135.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 16 листопада 2018 р. № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/ed20181116>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання: Закон України від 3 липня 2018 р. № 2475-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19>.
5. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 4 жовтня 2018 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15/ed20181004>.
6. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 28 серпня 2018 р. № 3857-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.

